

Pár osobních vzpomínek na Karla Hudce

Karel Hudce mě ovlivnil hned v úplných počátcích mého zájmu o ptactvo. Ačkoli jsem se o přírodu zajímal od mala, můj zájem se začal soustředit na opeřenstvo až později, v době přestupu ze základní školy na gymnázium. Hned po prvních pozorováních a „objevech“ bylo jasné, že potřebuju pomoc někoho zkušenějšího. Shodou okolností jsem bydlel přímo nad ústavem Akademie věd, který sídlí na Květné ulici v Brně. Tak jsem se tam hned po svých pionýrských putováních vypravil. To bylo moje první setkání s Karlem Hudcem. Karel mi poradil, doporučil literaturu a ve věci terénního „školení“ mě odkázal na Roberta (Dódina) Doležala.

S Karlem jsem měl to štěstí se nadále potkávat na schůzích a přednáškách jihomoravské pobočky České společnosti ornitologické (ČSO). Během studia na Masarykově univerzitě jsem pak absolvoval Karlův kurz „Ornitologie“. Podle indexu byl zápočet 24. dubna 1997 a vzpomínky napovídají, že to byl asi nejpříjemnější zápočet za celé studium – konal se totiž pod širou oblohou, v předměstské přírodě. Vzápětí nato jsem odešel na doktorát do Olomouce a kontakty s Brnem ochably. S Karlem jsem se „potkával“ jen na stránkách Veroniky, kam jsme oba přispívali. Proto jsem byl rád, že o čtyři roky později Karel přijal roli oponenta mé dizertační práce. Po obhajobě jsem nastoupil jako

vědecký pracovník olomoucké Ornitologické laboratoře, jejímž prvním vedoucím, byť distančně, byl právě Karel.

Krásná vzpomínka mi zůstala v podobě úchvatné knihy Bohumíra Prokūpka o národním parku Podyjí, kterou mi Karel u sebe doma při jednom našem ptačím povídání věnoval. „Trefil do černého“: kniha má pro mě obzvláštní význam nejen jako fyzická připomínka skvělého člověka, který mi knihu dal, ale i v tom, že fotograf Prokūpek je mým velkým oblíbencem a fotografickým vzorem. Navíc Podyjí pro mě představuje nejkrásnější kout naší země.

Při své editorské i autorské lopotě na slovenské Ornitologické příručce jsem pak opět vzpomněl mnohokrát na Karla a ještě více se prohloubil můj respekt k jeho obdivuhodnému pracovnímu výkonu na mnohem rozsáhlejší „Fauně“ a jejích reedicích. A to pracoval v době, kdy „každý styk s cizinou vzbuzoval podezření“, jak mi napsal. O dalších obstrukcích, které jeho vědeckou kariéru omezovaly, se obšírně rozepsal i v několika dopisech. O to větší respekt k tomu, co dokázal!

S klacky hozenými pod nohy byrokraty či přísluhovači minulého režimu se vyrovnával s humorem – třeba prostřednictvím až „cimrmanovských“ divadelních her psaných pro legendární A. I. D. S. (Akademický Insitní Divadelní Soubor). Duch těchto

představení ilustruje následující citát ze hry O vzniku druhů přírodním výběrem, kde Charlesi Darwinovi (to není překlep a i křestní jméno se četlo česky doslovně) hrozí „navržení zahájení trestního stíhání ve věci oprávnění k podezření z naplnění skutkové podstaty trestného činu nazváni věci pravým jménem!“.

Sympatické na Karlu Hudcovi bylo i to, že psal i pro „obyčejnou“ radost ze psaní. Tedy ne proto, aby podal požadovaný publikační výkon a „hrabal RIV body“, jak dnešní systém financování vědce motivuje. Jen tak pro radost dokonce sepsal vtipnou sci-fi Štýřickou kroniku, kde mimozemšťan začíná svou pozemskou pouť ve Štýřicích, tedy městské části, kde Karel bydlel. Literární perličkou je jeho soubor textů Sciurographia infinita. Karel se tam věnuje eskapádám leucistní (bílé) veverka, kterou objevil na Ústředním hřbitově v Brně, kam rád chodíval. Část těchto „Veveropisů nekonečných“ vyšla i v časopise Veronica.

Karla jsem si cenil i za jeho postoje k ochraně přírody. A také za popularizaci vědy, na kterou dodnes většina mých univerzitních kolegů pohlíží jako na zbytečnou aktivitu, na niž nemají čas. Z Karlova dopisu z 15. 2. 2014: „Já mám pocit, že rozhodující silou u lidí je minderwertigkeitskomplex, česky mindrák – a to nejen v postoji k popularizaci vědy.“

< Odcházení za ptačím dobrodružstvím.
Karel Hudec (zcela vlevo) se svými mladšími kolegy (zcela napravo Zdeněk Vermouzek, dnes ředitel České společnosti ornitologické) na Nových Mlýnech v říjnu 1996.
Foto T. Grim

Samozřejmě jsme se neshodli ve všem. Třeba v debatě o názvosloví českých ptáků. Na kritický text „Papežik kontra bis-koupek: před další katastrofou v českém ptačím názvosloví“, který jsme sepsali se Zdeňkem Vermouzkem pro Zprávy ČSO, Karel kontroval neméně úderným textem „Spory o názvosloví kovu trvalejší“. Byla to ovšem výměna konstruktivní. A inspirace pro moji další práci.

Karel se mě při našich setkáních ptával na moji, jak říkával, „neuvěřitelnou babičku“ – ta bydlí hned ve vedlejší štýřické ulici, dnes ve věku 106 let. Vzhledem ke Karlově vitalitě jsem tiše očekával, že Karel tu s námi pobude do podobného věku. Naposledy jsme se potkali na loňském (2017) červencovém chytání ptáků na Nesytu. Karel u skleničky bílého nadhodil, že bychom mohli opět zajít do pivovarské hospody na „Mendláku“. Těšil jsem se, že probereme jedno z našich společných témat, synantropizaci ptáků u nás – tedy přesun ptačích druhů do měst – a jejich vztah k lidem (při zpětném pohledu byla naše poslední ornitologická korespondence právě k tomuto tématu – šlo o hnízdění vlaštovek ve velkých městech).

Bohužel přišla srpnová vedra, s nimi zdravotní problémy. Schůzku jsme museli odložit. „Doufám, že je to jen přechodný stav plynoucí z poměru mého srdce k vedrům. Zatím sedím doma na balkóně (naštěstí v 6. patře a obráceném na sever) a netroufám si nějak ven. Pokud by Ti nevadilo sedět místo na pivu na balkóně (nějaké pití by se jistě našlo), rád Tě u nás uvidím.“ Schůzku jsme pak odložili ještě několikrát. Poslední Karlova zpráva zněla: „Ještě se domluvíme před 11. 11., nakonec by ses mohl stavět za mnou, pokud nebudu chodit ven.“ Na potvrzení sobotního termínu jsem čekal marně. Místo něj dorazila pouhý den před dlouho očekávaným setkáním smutná zpráva...

Karle, děkuji Ti za velkou inspiraci.

Tomáš Grim

Prof. RNDr. Tomáš Grim, Ph.D., (*1973) vyučoval zoologii na PřF MU v Brně a PřF UP v Olomouci. Bádá převážně o vztazích mezi kukačkou a jejími hostiteli.

Ze života čápů

ZO ČSOP Ciconia Roudnice nad Labem nasbírala zajímavá zjištění ze života čápů bílých. V době letního velkého vedra a slunečního žáru si dospělí ptáci pokálejí svým vlastním trusem nohy. Po jeho zaschnutí běháký nejsou červené, ale bílé, lépe se potom od nich odrážejí sluneční paprsky a nohy se tak nezahřívají.

Hnízdící pár čápů se u malých mládat na hnízdě neustále střídá a chrání je před nepohodou i případným predátorem. Při deštích, krupobití nebo silném slunečním záření roztáhnou nad mláďaty křídla a chrání je tak před nepříznivými vlivy počasí. Na jednom hnízdě v jižních Čechách před lety bušily kroupy do dospělého čápa tak, že se mu na hlavě objevila krev, ale mláďata byla zachráněna. Tento pečovací reflex se však postupně vytrácí. Když jsou mláďata větší, tak je již rodiče soustavně nehlídají.

Rozborem mrtvých těl (kadáverů) uhybnulých mládat bylo zjištěno, že jsou v nepatrné míře krmena nejen živočišnou, ale i rostlinnou potravou. Pokud na hnízdě některé mládě uhynou, rodiče ho zpravidla vyhodí, výjimečně ho zaslápají do hnízdni kotliny.

Občas se stane, že některý dospělý jedinec neodlétnou a snaží se u nás přezimovat. Někdy to bývá handicapovaný pták, avšak v posledních letech je zaznamenáno několik případů zimování zcela zdravých jedinců. Patrně to souvisí s globálním oteplováním Země. (Podrobněji viz Zprávy Skupiny pro výzkum brodivých ptáků České a Slovenské republiky č. 27/2007 až č. 36/2016.) Např. v Horažďovicích na Klatovsku zimoval před několika lety dospělý pár čápů bílých pět sezon. Dospělci ale nebyli kroužkovaní, takže nelze přesně potvrdit, zda to byl stejný pár, je to ale nejméně pravděpodobné. Mediálně známé je zimování čápů bílých v Blatné. Pár hnízdil na komíně zámeckého lihovaru a pivovaru v Blatné v okrese Strakonice (n. v. 434 m; N 49°25.251, E 013°52.729). Samice s kroužkem Vogelwarte Radolfzell DER A 3293, kroužkovaná jako mládě dne 2. 6. 2003 v Gerhardshofen Mittelfranken v Německu (49°37'N, 10°41'E), hnízdila v Blatné nepřetržitě od roku

2005, v téže roce byla v páru se samcem bez kroužku. V roce 2006 hnízdila se samcem se zeleným plastovým kroužkem na pravé noze nad běhákem jen s písmeny PR. Čáp byl pravděpodobně kroužkovaný organizací Bezirksstelle für Naturschutz z německého Karlsruhe. Přes veškerou snahu se to však nepodařilo plně potvrdit. Tento samec zůstal na lokalitě přes zimní období 2006–2007. Jeho samička s kroužkem Radolfzell DER A 3203 se vrátila do Blatné již 9. 3. 2007. V tom roce vyvedli čápi 4 mláďata. Pár z lokality na zimu neodletěl a úspěšně přezimoval. Ani v následujících letech dospělí kroužkovaní čápi lokalitu nepustili a úspěšně přezimovali. Přežili i –27 °C. Byli však vždy přikrmováni ze sádek podniků. Pracovníci rybářství jim házeli nasekané kapry na led zamrzlého rybníka. Jejich mláďata, která jsme pravidelně každoročně kroužkovali, vždy koncem léta odlétla. Na podzim roku 2012 byla pozorována samice se samcem bez kroužku. Není zjištěno, co se stalo se samcem s plastovým zeleným kroužkem s písmeny PR. Ten mohl zahynout, nebo ho potkal jiný osud. Není též vyloučeno, že plastový kroužek samci praskl a jednalo se o stejného jedinca. Dospělý pár na lokalitě nadále zůstal a úspěšně přečkal zimu 2012 až 2015. V roce 2016 bylo hnízdění neúspěšné a v následující zimě zde čápi již nezimovali.

Samice s kroužkem Vogelwarte Radolfzell DER A 3293 hnízdila prokazatelně v Blatné nepřetržitě 12 let, zimovala 10 let a dožila se 13 roků věku. V Blatné se svými partnery odchovala za tu dobu 25 mláďat (2005/2, 2006/2, 2007/4, 2008/3, 2009/2, 2010/2 + 2JT (= uhybnulých mláďat), 2011/3, 2012/0, 2013/2 + 2JT, 2014/3 + 1JT, 2015/2 + 1JT, 2016/0). Od roku 2017 není její osud znám. Samec se zeleným plastovým kroužkem PR zimoval na lokalitě prokazatelně 6 zimních sezon.

Stanislav Chvapil

Omylem redakce byl v č. 4/2017 otištěn neaktualizovaný text, který znovu otiskujeme po úpravách autora. Za chybu se omlouváme.